

A KÖZKÖNYVTÁR RÓMÁBAN

Francesco BARBERI

A szerző *La biblioteca pubblica a Roma* c. cikkéből (Bolletino d'informazioni, 1977. 2. no. 97–110. p.) TAKÁCS Miklós készített tömörítvényt.

Rómában vita indult a létrehozandó közkönyvtári szolgáltatás megvalósításának feltételeiről és körülményeiről. Egyes városok, megyék és régiók helyi szervei kinyilvánították azt a szándékukat, hogy megszervezik a helyi szintű könyvtári szolgáltatást. Ezek a kezdeményezések, az általános törekvés a decentralizálás és a demokratikus részvétel irányába, az a következtetés, hogy fejleszteni kell a könyvtárak kapcsolatait az iskolákkal, múzeumokkal, színházakkal, hangversenytermekkel, mozikkal, nem utolsó sorban pedig az a felismerés, hogy a könyvtárnak szervezetében és követelményeiben alkalmazkodnia kell a társadalomban végbemenő változásokhoz, – jelentősen kibővítette a helyi szintű közkönyvtári szolgáltatások problémakörét.

Rómában az az elsődleges cél, hogy a drága könyveket megvásárolni nem képes, – és ezért az irodalomból is kiszorított széles néprétegek számára megfelelő könyvgyűjteményeket hozzanak létre. A könyvtárat mint társadalmi szolgáltatást kell kezelni. Ennek a társadalmi szolgáltatásnak a kevésbé kedvező helyzetű osztályok felé kell fordulni, hogy hozzásegítse őket más kultúrák átvételéhez, és ugyanakkor megszabadítsa őket azoktól a manipulációktól, amelyeknek a tömegkommunikációs eszközök és a nagymértékben üzleti jellegűvé vált és szabványosított kiadói ipar révén áldozataivá váltak. Nem kétséges, hogy ez a feladat a helyi szerveket illeti.

Olaszországban még kevés emberben él a vágy, hogy képregényeken, krimiken és a különböző képes újságokon kívül más könyveket és folyóiratokat olvassanak. Ezt bizonyítják a nemzetközi összehasonlító statisztikák is. Ezért a helyi szervek hatékony könyvtári szolgáltatásának másik célja az, hogy felébressze és kifejlessze ezt a vágyat azokban, akik ennek sem a hiányát, sem a szükségességét nem vették eddig észre.

Nincs könyvtár – bármilyen jellegű és rendeltetésű legyen is –, amely nem tölt be politikai és társadalmi funkciót. Az olasz könyvtárakat látogató angol könyvtárosok – ha eltérő módon és figyelmeztető tónussal is – ugyanazt mondják: Olaszországban hiányzik a gyakran gazdag könyvgyűjtemények tényleges hasznosítása, értékesítése, azaz társadalmivá tétele. Természetesen ezeket a jobbra történeti értékű gyűjteményeket védeni és óvni kell, de ha ragaszkodunk a mindenki számára hozzáférhető könyvtár eszméjéhez, kerülni kell a nemzeti és egyetemi könyvtárak megkülönböztetett használatát. Ezek feladatai nem „magasztosabbak”, hanem partikulárisak. Minden könyvtár – még a firenzei

Laurenziana is – társadalmi szerepet tölt be. A folyamatosan bővülő információk tömkelegében különösen fontos ez a funkció, hisz még a jártasabb olvasókat is fenyegeti az információk bőségében való elmerülés veszélye.

Egy hatékony nevelési rendszer – amelynek a könyvtár szerves része – nem mondhat le sem tájékoztató, sem nevelő feladatairól. Nemcsak a mindenki rendelkezésére bocsátott könyvek mennyiségéről és minőségéről van szó, hanem a mással helyettesíthetetlen, a társadalmi-kulturális funkciót betölteni képes és köteles könyvtári rendszerről.

Sem az iskolának, sem a levéltárnak, sem a múzeumnak nincs olyan összetett struktúrája, mint a modern könyvtárnak, amely Olaszországban nem eléggé társadalmi, mivel szervezete sem eléggé racionális.

A helyi könyvtárak ma arra töreksenek, hogy előnyben részesítsék azokat a szempontokat és funkciókat, amelyek az ellátott területhez kötődnek, és amelyet úgy értelmeznek, hogy a közel- és régmúlt dokumentumokban fennmaradt emlékeit, hagyományait, nyelvjárásait, szokásait, stb. össze kell gyűjteni, és hozzáférhetővé kell tenni.

Mindenki számára nyilvánvaló, hogy a népnek is meg kell adni a lehetőséget, hogy megőrizhesse saját, gazdag, változatos és eredeti kulturális örökségét, amely természetét tekintve nem egyéni, hanem közösségi; egy hitelesen újra felfedezett és újra értékelt kultúra, nem pedig a folklór címerével és idegenforgalmi – piaci – spekulációktól mesterségesen meghamisított örökség.

Ez Rómában különleges problémát jelent: egyrészt azért, mert a város története a világ minden más városának történeténél jobban kötődik az emberiség egyetemes történetéhez; másrészt azért, mert a kiterjedt külső városrészek lakossága Olaszország különböző területeiről tömegesen bevándorolt népekből tevődik össze. Ezért – ahogy az amerikai közkönyvtárakban külön részlege van a különböző etnikai csoportok anyanyelvén írott könyveknek – így itt is meg kellene látni annak szükségességét, hogy a túlnyomórészt abruzzói, vagy calabriai népességű kerületeket olyan könyvtárakkal lássák el, amelyek a kevésbé művelt rétegek kapcsolatát vagy intellektuális érdeklődését is életben tartják a szülőfölddel.

A római külvárosokban egyébként – amelyek a 30-as években keletkeztek az első szegény családoknak a történelmi központból való brutális kiűzésével – a demokratikus erők próbálják a kultúrálódás elemi feltételeit megteremteni. Az iskolai oktatásnak és a könyvtáraknak együtt kellene itt bekapcsolódniuk a hátrányos helyzetű néprétegek kulturális nevelésébe, hogy megnyerjék őket az írott civilizáció számára, amelyhez nekik is joguk van. Egyes tanulmányokból viszont kiderül, hogy a római külvárosokban a lakosság 70–80%-ának soha sincs alkalma olvasni.

A helyi könyvtáraknak többek között az is a céljuk, hogy elősegítsék az eszmék, a mindenfajta igény megválaszolására alkalmas információk közvetítését. Ezért egyetlen helyi könyvtár sem lehet önellátó. Ebből ered az az igény, hogy ne elszigetelt intézményeket, hanem rendszereket hozzanak létre. Az is magától értetődik, hogy a rendszer különböző elemei közötti kapcsolatnak egyre szorosabbá kell válnia.

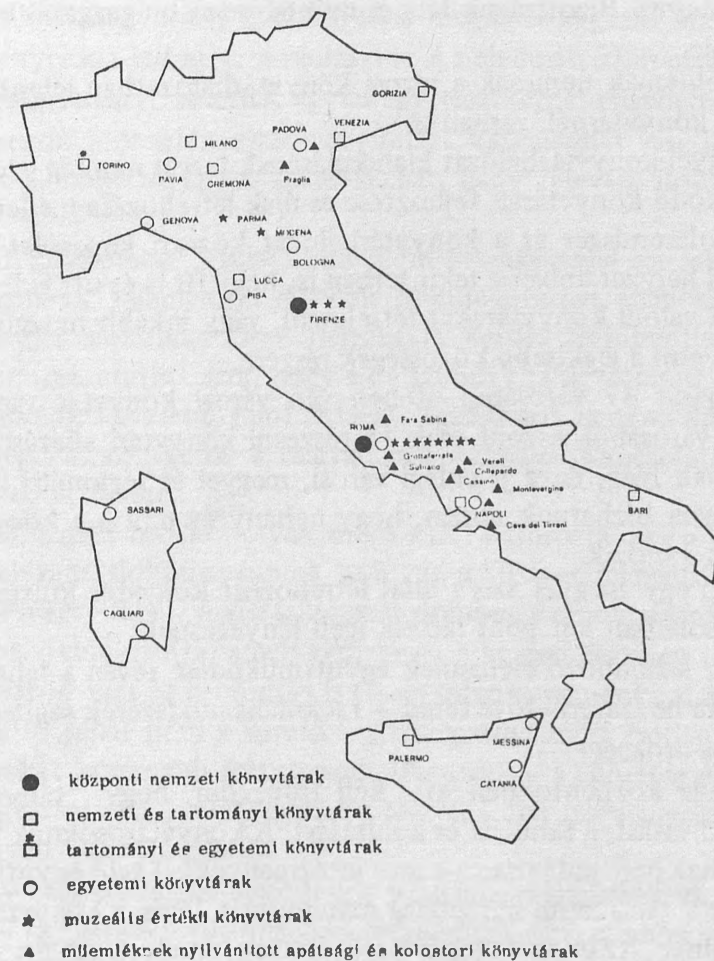
Rómában ez évtől kezdődően húsz körzeti könyvtár létesítését rendelték el. Ez az intézkedés rendkívül szükséges volt, de egyben azt is jelenti, hogy mostantól kezdve egy világvárosi szisztéma körvonalait kidolgozva kell tovább haladni.

Számolni kell azzal, hogyha Milánóban a városi könyvtárhálózat egy könyvtára kb. 20 000 lakost szolgál (jelenleg 32 könyvtár működik és további százakat terveznek), Rómában egy körzeti könyvtárnak átlag 140 ezer lakost kell ellátnia, tehát ez utóbbiaknak hétszer akkora nagyságúaknak kell lenniük, mint a milánóiaknak, és el kell érniük a bresciani vagy a veronai városi könyvtár méreteit. Felvetődik a kérdés: 20 nagy könyvtárat, vagy inkább 40–60 kisebbet érdemes-e létrehozni?

A legjobb megoldás valószínűleg a 20 körzeti könyvtár elfogadása, amelyek azután 80 más, kerületi és mozgó szolgáltatáshoz kapcsolódnak különböző, rugalmas és a reális helyzetnek megfelelő szempontok szerint.

A maximális határfok elérése érdekében biztosítani kell, hogy az egyes könyvtárak között az együttműködés, az összeköttetés, a vásárlásokban és a kölcsönzésekben való megállapodás stb. megvalósuljon. Ezért a körzeti könyvtárak autonómiáját előre és tervszerűen meg kell vitatni, mert a szabályozás hiánya gátolhatná a konkrét problémák összehangolását, együttműködését és csökkentené a szolgáltatások hatékonyságát.

ÁLLAMI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK OLSZORSZÁGBAN

Az egyes fiókok berendezésének is az legyen a végső célja, hogy megkönnyítse a használatot, és ezért az összehangolás érdekében számos kérdést még a körzeti könyvtárak tanácsaiban is meg kell vitatni. Ilyen kérdések: a szabadpolc alkalmazása, a könyvtári állomány rendszerezése, a nyitvatartási idők egyeztetése, a közös tulajdonban lévő könyvek megbecsülésére történő nevelés, a központi katalógusok szerkesztése, stb.

A környezet meghódítása érdekében elengedhetetlen a propaganda, a napi sajtó felhasználása, a falragaszok alkalmazása és a különböző típusú könyvtárak kapcsolata más helyi kulturális szervezetekkel és intézményekkel.

Igen nagy fontosságú az intézményes kapcsolat a könyvtár és az iskola között. A több tapasztalattal rendelkező németek és angolok megállapították, hogy az iskolai könyvtárak barátság helyett esetenként ellenszenvet fejlesztenek ki a gyermekekben általában a könyvekkel és könyvtárral szemben. Ezért lényeges az iskolai vagy osztálykönyvtár – amelynek kizárólagosan didaktikus célokat kellene szolgálnia – és a közkönyvtárak gyermekrészele közötti kapcsolat tanulmányozása is.

Az életképes könyvtári rendszerek megteremtésének egyik igen fontos feltétele a társadalmi irányítás megvalósítása. Arra van szükség, hogy a könyvtár beleépüljön a közösség szívébe. Ezt célozza a körzeti és központi Irányító Bizottságok létrehozásáról szóló határozat. A társadalmi irányítás a városi lakosság különböző rétegeinek képviselőite útján realizálódik. Az Irányító Bizottságok léte és működése az öngazgatás leghelyesebb és legmegfelelőbb formája.

A jelzett problémák nemcsak a városi könyvtárhálózatban jelentkeznek, azonosak a gondok a megyei könyvtárhálózatban is.

A római megyei könyvtárhálózat kialakulásának tervét nemrég dolgozta ki a megyei tanács. A már működő könyvtárak fejlesztése és újak létrehozása mellett itt is egyik alapvető kérdés az iskolarendszer és a könyvtárhálózat közötti kapcsolat kiépítése. Analóg a városi és a megyei helyzet abban a tekintetben is, hogy itt is és ott is felvetődik a kérdés: vajon hasznosabb-e valódi könyvtárakat létrehozni, vagy inkább mozgókönyvtári szolgáltatásokat kell bevezetni a legkisebb közösségek részére.

A modenai járás 47 városából 40-ben van városi könyvtár vagy kölcsönzőhely; a római járás 126 városából viszont csak 18 részesül könyvtári ellátásban. Tehát az első lépéseket tettük csak meg, de a jelenlegi városi, megyei és regionális vezetés határozott szándékait tapasztalva bízhatunk abban, hogy néhány év múlva a könyvtári szolgáltatás helyzete kedvezően változik.

Összefoglalva: egy megyei szerv által létrehozott könyvtár kulturális és társadalmi felelősségével kapcsolatban két pont látszik igen lényegesnek:

1. A rendszer különböző elemeinek együttműködése révén a lehető leggazdagabbá és mindenki számára hozzáférhetővé tenni – racionális módszerek segítségével – a megyei és a városi közösség örökségét.

2. A kulturális központokban arra kell törekedni, hogy támogassák, bátorítsák és ösztönözzék az olvasást, a tanulást és a kutatást. A könyvtárosoknak késznek kell lenni a környezet ingereinek befogadására és a más intézményekkel való együttműködésre azért, hogy megvalósítsák a társadalmi nyitottság maximumát, lévén a könyvtár az írott civilizáció jelképes intézménye. Az olyan kulturális központok, amelyek elhanyagolják a könyvet, az olvasást és a kutatást – az értelmi fejlődés helyettesíthetetlen eszközeit – antidemokratikus politikát folytatnak.